

BALANÇ DE LA JURISPRUDÈNCIA DEL TRIBUNAL CONSTITUCIONAL 1979-2019*

Eva Pons Parera**

Resum

Aquest número de la *Revista de Llengua i Dret* inclou una crònica especial de balanç de 40 anys de jurisprudència constitucional. El Tribunal Constitucional ha tingut una intervenció molt important en la interpretació i la delimitació del règim lingüístic derivat de la Constitució espanyola de 1978. En aquesta anàlisi jurisprudencial s'analitza, d'una banda, com s'ha interpretat jurisprudencialment l'habilitació constitucional als estatuts d'autonomia per a declarar l'oficialitat de llengües distintes del castellà en les comunitats autònomes. I de l'altra, pel que fa als sectors materials rellevants, se sintetitzen els criteris jurisprudencials que fan referència a la llengua a l'ensenyament, les institucions i les administracions públiques, l'àmbit socioeconòmic, els mitjans de comunicació i la toponímia.

Paraules clau: Tribunal Constitucional; jurisprudència constitucional; dret lingüístic; llengua oficial; Estatut d'autonomia; pluralisme lingüístic.

A REVIEW OF THE JURISPRUDENCE OF THE CONSTITUTIONAL COURT OF SPAIN 1979-2019*

Abstract

This edition of the Journal of Language and Law includes a special report reflecting on the 40 years of constitutional jurisprudence. The Constitutional Court has played a very important role in interpreting and defining the language policy set out in the Spanish Constitution of 1978. This appraisal examines how the powers of the constitution have been interpreted in the Statutes of Autonomy to declare languages other than Castilian official languages in the Autonomous Communities. Moreover, this article provides an overview of the legal criteria applied regarding the use of language in certain important sectors, namely education, public institutions and administration, the socio-economic sphere, the media and place names.

Keywords: Constitutional Court; constitutional jurisprudence; linguistic rights; official language; Statute of Autonomy; linguistic pluralism.

---

* Els enllaços del text reenvien a les cròniques de jurisprudència constitucional de la *Revista de Llengua i Dret*, publicades des de l'any 1983 fins al desembre de 2018. També en el [blog](#) de la *Revista* es poden trobar alguns comentaris de sentències constitucionals rellevants.

**Eva Pons Parera, professora de dret constitucional de la Universitat de Barcelona i directora de la *Revista de Llengua i Dret*. evapons@ub.edu

Citació recomanada: Pons Parera, Eva. (2109). Balanç de la jurisprudència del Tribunal Constitucional 1979-2019. *Revista de Llengua i Dret, Journal of Language and Law*, 72, 292-303. <https://doi.org/10.2436/rld.i72.2019.3370>

Sumari

1 Introducció

2 Estatuts d'autonomia

3 Ensenyament

4 L'ús institucional

5 El món socioeconòmic

6 Els mitjans de comunicació i el sector audiovisual

Conclusions

1 Introducció

El Tribunal Constitucional espanyol (TC), des de l'aprovació de la seva llei institucional l'any 1979, ha tingut un rol rellevant en la interpretació i la fixació dels límits del model lingüístic constitucional. El sentit o orientació general d'aquesta intervenció en la matèria lingüística ha de ser contextualitzat necessàriament per altres aspectes més generals relatius a la posició i al funcionament de l'òrgan constitucional al llarg d'aquests quaranta anys, els quals no resulta possible desenvolupar aquí atès el caràcter sintètic i el contingut propi d'aquesta crònica.¹

En paral·lel al sistema de descentralització política (l'anomenat "Estat autonòmic") —fonamentat en els principis de l'article 2 de la Constitució espanyola (CE) i inspirat també en la Constitució republicana de 1931—, l'article 3 de la Constitució espanyola de 1978 (CE), després de declarar que el castellà és "la llengua espanyola oficial de l'Estat" (apartat primer), reenvia als estatuts d'autonomia la determinació de les llengües oficials en les comunitats autònomes (apartat segon), i inclou un manament d'especial respecte i protecció del patrimoni cultural constituït per les "diferents modalitats lingüístiques d'Espanya" (apartat tercer).

El caràcter de principis de la regulació lingüística constitucional —com a normes que han de ser concretades per via interpretativa—, juntament amb la manca d'una atribució explícita de la competència en matèria de llengua (únicament l'article 148.1.17 CE esmenta com a possible competència autonòmica "el foment de l'ensenyament de la llengua de la comunitat autònoma"), ja feia preveure el paper fonamental que li correspondria al TC a l'hora de precisar l'abast dels manaments constitucionals.

D'una banda, aquesta intervenció del TC s'ha d'emmarcar dins una conflictivitat força elevada entre l'Estat central i les comunitats autònomes en la matèria lingüística. Per aquest fet, els procediments del recurs d'inconstitucionalitat i el conflicte positiu de competències, previstos constitucionalment per a la resolució de conflictes territorials, han estat els més freqüentment utilitzats per a resoldre els litigis lingüístics. A més, durant bona part del període, l'acció lingüística directa de l'Estat ha estat limitada —una tendència que només canvia a partir de l'any 2010—,² la qual cosa ha propiciat que el TC s'erigís de facto com un actor jurídicopolític cabdal a l'hora de definir els marges dins dels quals es podrien desplegar les polítiques lingüístiques de les comunitats autònomes.

Dins d'aquesta jurisprudència constitucional és possible distingir les etapes següents:

a) En un moment inicial, en la dècada dels vuitanta, els pronunciaments del TC relatius a les lleis lingüístiques de les comunitats autònomes en les [STC 82/1986](#), [83/1986](#), [84/1986](#) i [123/1988](#) (amb l'excepció de les lleis de la Comunitat Valenciana i de Navarra, la resta varen ser impugnades pels òrgans centrals de l'Estat) contribuïen a fixar els trets generals del model lingüístic de doble oficialitat (l'oficialitat, segons la definició de la [STC 82/1986](#), FJ 2, implica que la llengua "es reconocida por los poderes públicos como medio normal de comunicació en y entre ellos y en su relación con los sujetos privados") en què s'emmarcaria necessàriament el procés de normalització de les llengües pròpies. És un exponent d'aquesta orientació jurisprudencial l'encunyació de la noció de "llengua cooficial" (o règim de "cooficialidad"), que no apareix en la Constitució ni als estatuts d'autonomia.

b) A la fi dels anys vuitanta i durant la dècada dels noranta —que coincideix amb l'etapa jurisprudencial més progressista o favorable a la normalització de les llengües pròpies— es dicten diverses sentències

¹ Després de la fase de posada en marxa i desplegament inicial (1981-1992, presidències de García Pelayo i Tomás y Valiente), la institució es consolida durant la dècada dels noranta (1992-2001, especialment amb la darrera presidència de Cruz Villalón), si bé a partir d'aquest moment se succeeixen diverses reformes de la seva llei rectora (reformes de la LOTC de 1999, 2000 i 2007) que pretenen solucionar problemes de funcionament de l'òrgan o bé modificar aspectes del sistema de nomenament dels membres que, a diferència d'altres països plurilingües, no comprèn cap criteri de repartiment territorial o coneixement lingüístic. Una crisi important es produeix arran del procés estatutari català de 2004-2010 (presidència de Casas Baamonde), quan el Ple accepta la recusació del magistrat Pérez Tremps en el recurs contra l'Estatut català per haver publicat un article doctrinal abans de ser nomenat per al càrrec. A partir d'una nova reforma de la seva llei institucional, l'any 2015, que serà avalada pel mateix òrgan en la [STC 185/2016](#) (presidència de Pérez de los Cobos), el Tribunal assumeix unes potestats noves d'execució i sanció, que fins avui solament s'han aplicat al control de les minories polítiques i, en concret, sobre la comunitat autònoma de Catalunya arran del procés sobiranista, i que, segons l'opinió d'alguns autors, comporten un perill evident de desnaturalització del rol d'una cort constitucional. Durant aquesta darrera etapa (presidència de Juan González Rivas), la composició de l'òrgan es nodreix majoritàriament amb membres procedents del poder judicial, en comptes de l'origen universitari prevalent anteriorment.

² Vegeu crònica de legislació estatal dins d'aquest mateix número.

sobre normes lingüístiques sectorials, principalment incloses en disposicions autonòmiques (STC [69/1988](#), [74/1989](#), [46/1991](#) i [337/1994](#), entre d'altres), i també en altres d'estatals (STC [56/1990](#), STC [50/1999](#)), que alhora que introdueixen una certa racionalització del model lingüístic, reconeixen un marge d'actuació significatiu a les comunitats autònomes per elaborar polítiques adreçades a protegir i promoure la llengua oficial pròpia.

c) Tanmateix, amb el pas al segle XXI, tot coincidint amb una nova onada de reformes estatutàries (els anomenats “estatuts de segona generació”), i singularment arran de la impugnació del nou Estatut català de l'any 2006, la [STC 31/2010](#) introdueix un gir restrictiu dins aquesta jurisprudència constitucional. Mitjançant un ús abundant de pronunciaments interpretatius —sovint de caràcter preventiu—, el TC assenjala uns límits nous a les polítiques lingüístiques de les comunitats autònomes, les quals són reconduïdes genèricament a les mesures “adecuadas y proporcionadas [...] tendentes a corregir, de existir, situaciones históricas de desequilibrio de una de las lenguas oficiales respecto de la otra”, alhora que avala la inferioritat de l'estatus oficial de les llengües distintes del castellà, en rebutjar un deure de coneixement equivalent al de l'article 3.1 CE i prohibir de manera expressa un “desequilibrio del régimen constitucional de la cooficialidad de ambas lenguas en perjuicio del castellano” (STC 31/2010, FJ 14).

d) La segona dècada del segle XXI permet observar la projecció d'aquesta doctrina constitucional més restrictiva en nombrosos sectors materials, arran de la impugnació generalitzada de les lleis autonòmiques que desplegaven l'Estatut català de 2006 (STC [78/2017](#), [86/2017](#), [87/2017](#), [88/2017](#), [89/2017](#), [7/2018](#), [11/2018](#), 51/2019), i també de lleis regressives aprovades per les institucions de les Illes Balears (STC [165/2013](#)) i de l'Aragó (STC [56/2016](#)). L'argumentació d'aquestes darreres sentències es caracteritza per l'ús acumulatiu de diversos paràmetres d'enjudiciament (tant substantius —basats en la nova interpretació de l'article 3.1 CE per la STC 31/2010— com competencials, a partir d'una concepció clarament expansiva de les competències estatals), que condueixen a acotar progressivament el marge d'actuació dels poders públics autonòmics en relació amb la protecció de les llengües pròpies. De manera que, si bé el TC salva en molts casos la constitucionalitat dels preceptes autonòmics impugnats, en restringeix clarament el seu potencial normalitzador mitjançant l'ús de sentències interpretatives o manipulatives.

D'altra banda, i malgrat que el constituent no va atorgar als drets lingüístics una consideració directa com a drets fonamentals, la jurisprudència ha reconegut una dimensió lingüística en certs drets fonamentals susceptibles de protecció mitjançant el procediment constitucional del recurs d'empara (títol I, capítol II, secció 1a CE). Per posar uns exemples —i deixant ara de banda els àmbits de l'ensenyament i la funció pública, que s'analitzen més endavant—, el TC s'ha referit al contingut lingüístic del dret a la tutela judicial efectiva de l'article 24 CE (STC 30/1986, [192/1996](#), [88/1999](#), [171/2009](#), [219/2019](#)); els drets de participació política representativa de l'article 23.2 CE (STC [205/1990](#), 27/1996, [48 i 49/2000](#) —les dues darreres sobre una llengua no oficial, com el bable/asturià), i el dret a la intimitat de l'article 18.1 CE (STC [201/1997](#)).

En els apartats següents d'aquesta crònica, s'analitzen sintèticament els pronunciaments del TC relatius a la configuració general del model de plurilingüisme —en particular, quant a la funció lingüística dels estatuts d'autonomia— i a l'ordenació lingüística de diversos sectors materials rellevants.

2 Estatuts d'autonomia

La [STC 82/1986](#) reconeixia una funció constitucional als estatuts d'autonomia en la matèria lingüística, en considerar que “el art. 3.1 y 2 de la Constitución y los artículos correspondientes de los respectivos Estatutos de Autonomía son la base de la regulación del pluralismo lingüístico en cuanto a su incidencia en el plano de la oficialidad en el ordenamiento constitucional español”. I, en la mateixa línia, escau citar la consideració que incloïa la [STC 205/1990](#) en relació amb la “incidencia [del règim lingüístic] sobre materias de considerable importancia, simbólica y afectiva, en la estructuración autonómica del Estado”.

En coherència amb els pronunciaments precedents, la posterior [STC 247/2007](#) —sobre el dret a l'aigua de l'Estatut valencià de 2006— es referia a l'ampli marge de configuració jurídica que la Constitució atorga als estatuts per regular la qüestió lingüística, tot destacant l'habilitació constitucional del legislador estatutari per regular els drets —i també els deures— lingüístics, com a veritables drets subjectius (FJ 15).

En contrast amb els pronunciaments previs, la [STC 31/2010](#), en què per primer cop s'enjudicien les previsions lingüístiques d'un estatut d'autonomia, sosté una comprensió molt més limitada de l'estatut d'autonomia com a "norma lingüística". La Sentència degrada —amb pronunciaments d'un abast general (FJ 3 a 6)— la posició constitucional de l'estatut d'autonomia, la funció lingüística del qual se circumscriu ara a "la calificación de una lengua como oficial en la 'respectiva' Comunidad Autónoma, según requiere el art. 3.2 CE" (FJ 14.a) i a "la descripción de las consecuencias genéricas propias de la cooficialidad del catalán y del castellano en el ámbito de la Comunidad Autónoma" (FJ 21). Aquesta premissa reduccionista permet al TC declarar inconstitucional i nul·la la previsió d'un ús "preferent" del català com a "llengua pròpia" (noció estatutària que el TC admet només com a descriptiva d'una realitat, però no prescriptiva, FJ 14), i desvirtuar l'eficàcia dels manaments estatutaris adreçats a les institucions estatals (FJ 20, 21, 50 i 51).

Altrament, quant a la funció d'atribució competencial pròpia dels estatuts (art. 147.2.c CE), la jurisprudència inicial deduïa dels manaments estatutaris relatius a la garantia d'un "ús normal i oficial" d'ambdues llengües (per exemple, en els articles 3.3 EAC de 1979, 3 EAIB), l'existència d'una habilitació o competència autonòmica, de caràcter horitzontal, que es projectava sobre la regulació dels efectes de l'oficialitat i la normalització de la llengua pròpia. Així, per exemple, dins les STC [123/1988](#), [337/1994](#) o [74/1989](#), en la darrera de les quals s'afirma que les competències estatals "no pueden convertirse en un obstáculo que bloquee o vacíe la competencia que sobre normalización lingüística tiene la comunidad autónoma", i, en termes de concurrència competencial entre les instàncies estatal i autonòmica dins les STC [214/1989](#) i [56/1990](#).

Dins la STC 31/2010 s'observa el qüestionament de l'estatut d'autonomia com a norma de delimitació competencial (STC 31/2010, FJ 57-61), vinculat amb el rebuig de la noció jurisprudencial prèvia del "bloc de la constitucionalitat" (FJ 3). Així és que, malgrat que no s'impugnés l'article 143 de l'EAC de 2006 (relatiu a la competència exclusiva de la Generalitat sobre la "llengua pròpia"), la darrera doctrina constitucional amplia el marge de discrecionalitat dels òrgans estatals a l'hora de dictar normatives amb incidència sobre el règim de doble oficialitat (per exemple, en declarar la "competencia exclusiva y excluyente" del legislador estatal en relació amb els aspectes lingüístics del poder judicial, FJ 20). Els efectes *pro futuro* d'aquesta doctrina es palesen en les sentències citades dels anys 2017 i 2018, en què l'estatut d'autonomia pràcticament desapareix del cànon d'enjudiciament competencial de les disposicions lingüístiques autonòmiques, el qual passa a integrar-se essencialment per lleis orgàniques i ordinàries estatals.

Encara relacionat amb el paràmetre de constitucionalitat de la legislació lingüística, la STC [56/2016](#) rebutja que la Carta europea de les llengües regionals o minoritàries (CELRM), ratificada l'any 2001, integri el cànon de control en la matèria de drets lingüístics (com addueïen els recurrents, a l'empara de l'article 10.2 CE, precepte que obliga a interpretar els drets constitucionals de conformitat amb els tractats internacionals sobre drets humans). El TC avala en aquesta resolució una modificació legal regressiva en termes de reconeixement —eliminació del nom de les llengües del text legal— i protecció de les llengües pròpies de l'Aragó, les quals no han estat declarades oficials per l'Estatut respectiu.

Finalment, sobre la qüestió de la identitat lingüística —cal recordar que la llengua castellana és l'única identificada nominalment en la Constitució—, la jurisprudència no sol extreure conseqüències de la menció a "les altres llengües espanyoles" que inclou l'article 3.2 CE (si bé recentment la STC 31/2010, FJ 21, l'empra per destacar el castellà com "la única lengua española común"). En canvi, s'han creat per via jurisprudencial conceptualitzacions lingüístiques noves i diferenciades segons si s'apliquen al castellà ("lengua común", a la STC 84/1986; "lengua oficial de ámbito general", a la STC 56/1990; "lengua compartida", a la STC 31/2010, FJ 14.a) o a les altres llengües oficials ("lengua peculiar o privativa" o "lengua característica, histórica", a la STC 31/2010, FJ 14, i "lengua autonómica", a la FJ 22). Altrament, la STC [75/1997](#) va emparar l'ús de la denominació acadèmica "llengua catalana" en els estatuts de la Universitat de València, com a no contradictòria amb la denominació estatutària de "valencià".

3 Ensenyament

La doctrina constitucional sobre les llengües a l'ensenyament s'estableix en les STC 1/1982, [137/1986](#), [195/1989](#), [19/1990](#) i [337/1994](#). La resposta del TC en aquests procediments —en bona part condicionada per norma impugnada— es fonamenta en una comprensió ponderada de les implicacions en l'àmbit educatiu de

l'article 3.1 CE i dels drets fonamentals (articles 10, 14 i 27 CE). Així, s'hi afirma que el dret a l'educació "no conlleva que la actividad prestacional de los poderes públicos en esta materia pueda quedar condicionada por la libre opción de los interesados de la lengua docente" (STC 337/1994, FJ 9). I això darrer es tradueix, per exemple, en l'abast conferit a la funció de l'alta inspecció de l'Estat de vetllar pel respecte dels drets lingüístics i, en particular, "el de recibir enseñanza en la lengua oficial del Estado" (STC 1/1982, FJ 10).

L'esmentada jurisprudència empara igualment que l'exercici de les competències de les comunitats autònomes sobre l'ensenyament —en el marc de l'article 149.1.30 CE— comporti l'existència de models lingüístics educatius diferenciats des de la perspectiva de la llengua vehicular; diversitat que inclou tant els models de separació lingüística (STC 137/1986, 195/1989 i 19/1990), com també un model en què la llengua oficial pròpia sigui "el centro de gravedad de este modelo de bilingüismo" (STC 337/1994, FJ 19). En relació amb aspectes concrets, es reconeix la projecció de la competència autonòmica sobre la regulació de l'exempció de cursar la llengua pròpia en l'ensenyament obligatori (STC 123/1988) i el requisit lingüístic en l'accés a la funció pública docent (STC [83/2000](#)). Alhora, el TC ha recordat que les regulacions autonòmiques del model lingüístic educatiu han de respectar el sistema de fonts del dret ([STC 38/2016](#)).

Sembla que la STC 31/2010 imposa restriccions noves a l'acció autonòmica en aquest àmbit: d'una banda, en impedir de manera expressa que es privi el castellà de la "condición de lengua vehicular y de aprendizaje"; i, d'una altra, en reinterpretar el precepte estatutari relatiu al dret a rebre l'ensenyament en català (art. 35 EAC), de tal manera que "la interpretación constitucionalmente admisible es la que conduce a la existencia de ese derecho a la enseñanza en castellano" (FJ 24). Tanmateix, les recents STC [14/2018](#), [49/2018](#) i [30/2018](#) han declarat parcialment nul·les les disposicions estatals (Llei orgànica 8/2013 i Reial decret 591/2014) que aprofitaven l'esclatxa oberta per la STC 31/2010 per entrar a regular l'ús vehicular del castellà, amb la previsió de mecanismes coercitius sobre les administracions autonòmiques, si bé la inconstitucionalitat és fundada en motius extralingüístics, sense que s'hagin concretat uns efectes de l'esmentada Sentència sobre el sistema de conjunció lingüística de Catalunya (la qual cosa amb l'activisme desplegat pel TS des de poc després que es dictés la sentència esmentada).³ Alhora, s'assenyalen certs límits a l'homogeneïtzació estatal dels models educatius plurilingües, que fan un ús vehicular de llengua estrangera (STC [14/2018](#), FJ 8).

Pel que fa a la consideració de la llengua com a matèria d'estudi, la primera jurisprudència era ambigua quant al caràcter obligatori de l'ensenyament de la llengua oficial pròpia (STC 6/1982 i 87/1983), caràcter que semblava predicar-se únicament del castellà en virtut del deure constitucional de conèixer-lo. Si bé la STC 337/1994 ja identifica l'ensenyament de la llengua pròpia com una conseqüència imperativa de la seva oficialitat, en dir, "del reconocimiento de la cooficialidad del castellano i de la lengua propia de una comunidad se desprende el mandato para los poderes públicos, estatal y autonómico, de incluir ambas lenguas cooficiales como materia de enseñanza obligatoria en los planes de estudio, con tal de asegurar el derecho, de raíz constitucional y estatutaria, a su uso" (FJ 14).

L'aspecte que ha generat més conflictivitat competencial és l'organització curricular dels ensenyaments lingüístics en els nivells educatius no universitaris, en un context general de polítiques educatives inestables i canvis constants en la legislació bàsica estatal. En termes generals, el TC ha tendit a ratificar les normes bàsiques —incloses les consignades en disposicions de rang reglamentari— que delimiten negativament la intervenció autonòmica en la configuració del currículum lingüístic. Així, fins l'any 2013, les comunitats autònomes amb llengua oficial pròpia tenien atribuïda la configuració d'un percentatge més alt d'hores del currículum respecte de la resta de comunitats (STC 87/1983, [15/2013](#), [48/2013](#), entre d'altres). Recentment, les STC [14/2018](#), [49/2018](#), [68/2018](#), [96/2018](#) avalen la nova estructura curricular establerta per la Llei orgànica 8/2013, que agrupa en tipus diferenciats d'assignatures les matèries de llengua castellana i estrangera, d'una banda, i la matèria de llengua oficial autonòmica, de l'altra, amb la reserva al Govern central de la fixació d'uns estàndards d'aprenentatge comuns pel que fa a les primeres (la més recent STC 15/2019, FJ 57 a 59, recorda la necessitat d'adaptació normativa de les comunitats autònomes).

³ Vegeu la crònica del Tribunal Suprem, dins d'aquest mateix número de la *Revista*.

4 L'ús institucional

Pel que fa a les institucions públiques, una jurisprudència primerenca reconeixia el dret d'ús de les llengües pròpies davant les administracions com un dret derivat de l'oficialitat, la garantia del qual, en termes de deure de coneixement, es referia, però, a “la Administración autonómica en su conjunto, no individualmente a cada uno de sus funcionarios”, de manera que el TC semblava prioritzar la consideració del coneixement lingüístic dels empleats públics com un mèrit, alhora que es declarava inconstitucional condicionar-ne la valoració a la “implementació real” de la llengua (STC [76/1983](#), FJ 42).

La [STC 82/1986](#) va avançar en la definició d'un marc general dels usos lingüístics institucionals, que inclou: a) el caràcter territorial de l'oficialitat de la llengua castellana, en fer equivaler “llengua oficial *de* l'Estat” (l'article 3.1 CE) a “llengua oficial *a tot* l'Estat” (com ja es deduïa de la STC [32/1981](#)); b) la projecció de l'estatus oficial de la llengua pròpia s'aplica sobre el conjunt d'administracions situades en la demarcació territorial autonòmica, les quals haurien d'adaptar-se d'acord amb un criteri de “progressivitat” al nou règim de *cooficialitat*, i c) el caràcter modulable pel legislador —estatal o autonòmic— del vessant passiu del dret d'opció lingüística (o dret a ser atès en la llengua oficial triada).

En conjunt, doncs, de les inicials [STC 82/1986](#), [83/1986](#), [84/1986](#) i [123/1988](#) s'extreia la voluntat d'indicar uns límits a l'ús administratiu de les llengües autonòmiques, si bé aquests marges no es definien de manera molt estricta o precisa (per exemple, la STC 82/1986 va impedir prescriure l'ús per defecte de la llengua oficial en què s'havia iniciat el procediment administratiu, si bé la posterior STC 123/1988 ho admetia amb la previsió d'una traducció al castellà si ho sol·licitava la part interessada). La conseqüència no explicitada d'aquesta doctrina era una dualitat de facto dels usos lingüístics de les administracions de dependència autonòmica —alhora variables, fruit de l'exercici de l'autogovern lingüístic— i de l'Administració perifèrica de l'Estat.

Durant la dècada següent, la STC [205/1990](#) —en un recurs d'empara on se suscitava la qüestió de l'ús de les llengües oficials no castellanen en el Senat— va evitar pronunciar-se sobre els límits territorials de l'estatus oficial d'aquestes llengües. Per la seva banda, la STC [50/1999](#) —sobre la llei estatal de procediment administratiu— conclouïa que no és exigible la traducció dels expedients administratius al castellà en cas de trasllat a una altra comunitat autònoma on la mateixa llengua (distinta del castellà) és oficial. Uns anys més tard, en canvi, la ITC [383/2003](#) —sobre l'actuació de la Delegació provincial de l'Institut Nacional de Estadística— acollia un concepte reductiu de les administracions “radicades” en el territori autonòmic i justificava l'exclusió de l'ús de l'eusquera al País Basc en funció de l'àmbit i finalitat de l'activitat administrativa (enquesta d'àmbit estatal).

Pel que fa a la funció pública, en contrast amb una jurisprudència més restrictiva del Tribunal Suprem, la STC [214/1989](#) reconeixia el deure de les administracions locals i de l'Estat de preveure el coneixement de la llengua oficial autonòmica per part dels funcionaris locals amb habilitació estatal; i la posterior STC [46/1991](#) —un referent clar quant a la garantia d'uns usos institucionals de les llengües no castellanen— va avalar la constitucionalitat d'un requisit lingüístic general, en l'accés i la promoció als llocs de treball per al personal de les administracions de dependència autonòmica. L'argumentació de la sentència incorpora el concepte *llengua pròpia* i una interpretació consistent del principi d'oficialitat lingüística amb les exigències derivades d'altres drets i principis constitucionals (articles 14, 23.2, 103.3 CE).

En l'àmbit de la justícia, la jurisprudència ha avalat sense fissures la configuració unitària i la centralització del poder judicial (títol VI CE). Sobre aquesta base, la STC [56/1990](#) va ratificar la posició jurídica dominant del castellà, com “la lengua generalmente usada en el ámbito de la justicia”, que estableix l'article 231 de la Llei orgànica del poder judicial (vegeu també la STC [105/2000](#)). Posteriorment, la ITC [166/2005](#) inadmetia a tràmit una qüestió d'inconstitucionalitat sobre el mateix precepte de l'LOPJ —en què s'adduïa, entre altres arguments, la vulneració de l'article 9 de la CELRM—, en considerar que la garantia del dret a interpretar resol satisfactòriament el conflicte potencial entre el dret d'ús de la llengua oficial i la no exigibilitat del seu coneixement als membres de la carrera judicial. Les STC [253/2005](#) i [270/2006](#) (amb vots particulars de sentit contradictori), sobre la normativa basca de perfils lingüístics, admetien un marge estret d'intervenció autonòmica sobre el personal no judicial al servei de l'Administració de justícia. En altres sectors relacionats, com ara els registres públics, la STC [87/1997](#) avala el monolingüisme castellà en els assentaments dels

registre mercantils, tot delimitant l'abast de l'oficialitat de les altres llengües al dret a presentar-hi documents escrits en aquestes; mentre que, en les notaries, la STC [74/1989](#) admetia una acció positiva dels poders autonòmics per tal d'afavorir la redacció de les escriptures públiques en català (la STC 31/2010, FJ 90, restringeix la possibilitat d'exigir el coneixement de la llengua pròpia als notaris).

La [STC 31/2010](#), a banda d'anul·lar la previsió estatutària d'un ús "preferent" del català a les administracions de Catalunya (art. 6.1 EAC), conté diversos pronunciaments interpretatius que matisen la doctrina constitucional precedent, entre els quals destaquen: a) l'accent en la *normalitat* de l'ús del castellà ("tan normal como la catalana") en l'Administració autonòmica; b) la difuminació de la dualitat administrativa apuntada, sota l'expressió "el poder público radicado en Cataluña"; c) la reconstrucció del deure de coneixement del castellà de l'article 3.1 CE com a "contrapunto de la facultad del poder público de utilizarla como medio de comunicación normal con los ciudadanos sin que éstos puedan exigirle la utilización de otra" (FJ 14.b); d) l'exigibilitat debilitada dels drets lingüístics —com a drets subjectius—, fruit de la configuració dels deures estatutaris de coneixement dels funcionaris estatals com "apenas un trasunto" o "mera formalización de una consecuencia inherente a la declaración de cooficialidad" (FJ 21); i, e) el rebuig exprés que es pugui "derivar de la cooficialidad de la lengua catalana su cualidad de medio de comunicación jurídicamente válido respecto de poderes públicos no radicados en el territorio de la Comunidad Autónoma. Tal condición es privativa del castellano", juntament amb l'afirmació d'un principi de territorialitat restrictiu ("la sede la autoridad, no el alcance territorial de la respectiva competencia [...] a todo el territorio nacional" (FJ 21).

Com a derivacions d'aquesta nova doctrina, la STC [165/2013](#) rebutja que l'eliminació del requisit lingüístic general dins l'Administració autonòmica balear —que la norma impugnada circumscrivia a places determinades d'atenció al públic— afecti negativament l'estatus oficial de la llengua catalana o els drets lingüístics dels seus parlants (resulta sorprenent —com noten els dos vots particulars de la Sentència— que l'argumentació de la majoria se centri en els límits del legislador autonòmic quant a la protecció de la llengua pròpia). I la més recent STC [11/2018](#), sobre la Llei de l'occità/aranès, declara inconstitucionals, sobre la base de l'exigència d'un "equilibrio inexcusable del régimen constitucional de cooficialidad", els preceptes que preveien un ús preferent d'aquesta llengua en les institucions de l'Aran i en les seves relacions amb la Generalitat de Catalunya, que el suprem intèrpret constitucional valora en termes de "imposición". Finalment, pel que fa al servei administratiu d'acollida de la immigració, la [STC 87/2017](#) declara també inconstitucional la previsió d'un ensenyament del català que no prevegi en condicions equiparades l'ensenyament del castellà, i situa extramurs del règim d'oficialitat —com a meres mesures de foment o difusió— les disposicions adreçades a garantir l'ús de la llengua catalana en el funcionament d'aquest servei.

5 El món socioeconòmic

Els pronunciaments del TC sobre l'ús de les llengües en l'àmbit socioeconòmic no han sigut gaire abundants. Una premissa implícita en aquesta jurisprudència és l'acceptació d'una intervenció lingüística dels poders públics en les relacions entre privats. Inicialment, les STC [69 i 88/1988](#) varen reconèixer una projecció de les competències socioeconòmiques i lingüístiques de les comunitats autònomes sobre la regulació de la presència de la llengua oficial pròpia en l'etiquetatge, sense perjudici d'una competència paral·lela de l'Estat per regular l'etiquetatge en castellà. La STC [67/1996](#) semblava apuntar una doctrina interpretativa més favorable en matèria d'etiquetatge, en considerar que el mandat de redacció "en llengua oficial de l'Estat espanyol" incloïa també les llengües distintes de la castellana; tanmateix, la immediata STC [147/1996](#) desmentia l'anterior, tot i que també preveu l'articulació de la normativa estatal i autonòmica en l'establiment d'obligacions lingüístiques en aquest àmbit.

Tot partint de la posició confusa i precària en què la jurisprudència situava les llengües oficials distintes del castellà en l'etiquetatge, l'adhesió a les Comunitats Europees, l'any 1986, va suposar un altre element de desequilibri favorable a la llengua castellana. En efecte, només l'*espanyol* —nom que rep aquesta llengua en l'espai europeu—, es beneficiaria de l'estatus de *llengua del tractat* i *llengua oficial* de la Unió Europea i, amb això, de certes garanties establertes pel dret derivat que habiliten els estats per a imposar-ne l'ús obligatori en sectors com el de la informació als consumidors, l'etiquetatge, etc. A més, en general, la legitimitat de les obligacions lingüístiques a les empreses o particulars, com a restricció de les llibertats comunitàries de

circulació, resta subjecta a un test de proporcionalitat, en què cal justificar com una raó imperiosa d'interès general la protecció de les llengües oficials dels estats o en els estats.⁴

En el context sumàriament descrit es palesa la voluntat restrictiva subjacent a les consideracions de la [STC 31/2010](#) sobre l'article 50.4 EAC (“Els poders públics han de promoure que les dades que figurin en l'etiquetatge, en l'embalatge i en les instruccions d'ús dels productes constin també en català”), en dir que “se enmarca en un precepto cuyo objeto es el ‘fomento y difusión del catalán’, esto es, una materia ajena al ámbito de la definición del estatuto jurídico de la cooficialidad de una lengua autonómica” (FJ 22). També s'observa l'ambivalència dels pronunciaments interpretatius sobre els drets lingüístics dels consumidors (art. 34 EAC), ja que si bé es diu, en abstracte, que el deure de disponibilitat lingüística no vulnera la Constitució (articles 10, 19 i 38 CE), tot seguit s'assenyala, amb caràcter preventiu, que aquest deure no pot significar la imposició a les empreses o entitats privades, al seu titular o al seu personal de “obligaciones individuales de uso de cualquiera de las dos lenguas oficiales de modo general, inmediato y directo en las relaciones privadas, toda vez que el derecho a ser atendido en cualquiera de dichas lenguas sólo puede ser exigible en las relaciones entre los poderes públicos y los ciudadanos” (FJ 22). A més, la STC 31/2010 posa les bases interpretatives per dissociar de la noció d'oficialitat —si bé només quan aquesta es predica de la llengua autonòmica— l'establiment dels drets i obligacions de l'àmbit socioeconòmic, sense afectar amb això l'ús obligatori del castellà establert per múltiples normatives.

La posterior STC [88/2017](#), sobre el Codi de consum de Catalunya, ha precisat la doctrina jurisprudencial en aquest àmbit. De la resolució es desprèn la legitimitat d'un dret lingüístic actiu (dret a ser entès) i una certa obligació lingüística genèrica de l'organització que subministra el producte o ofereix el servei. També es considera constitucional l'establiment de l'obligació de tenir a disposició en català diversos documents i informacions, sempre que s'entengui que aquesta obligació hi és també per al castellà (amb la cita de la STC 147/1996 i de diverses normes que fan obligatori l'ús del castellà). Tanmateix, a partir d'aquí, les consideracions interpretatives de la Sentència accentuen les diferències d'estatus entre les llengües oficials pròpies i la llengua castellana: a) el dret d'opció lingüística no es pot preceptuar de manera indiscriminada, sinó només quan estigui justificat; b) es nega als drets lingüístics dels consumidors regulats pel text català la condició de “drets subjectius” exigibles i garantits com a tals en virtut d'un règim sancionador; c) s'obre expressament la porta a una normativa harmonitzadora o limitadora de l'acció autonòmica dictada per l'Estat —a l'empara dels articles 149.1.1, 13 i 16 CE— o la Unió Europea, i, d) a l'últim, s'extreu del “deure general” de conèixer el castellà la reserva de la funció comunicativa a aquesta llengua, única que segons el TC vehicularia la defensa dels drets dels consumidors (en dir, “en el caso de los consumidores nacionales la obtención de una información comprensible se alcanza siempre que la misma se dé en castellano”), en front de la voluntat de promoció cultural a la qual es reconduïx la regulació de l'ús de la llengua catalana que, ja clarament deslligada de l'article 3.2 CE, s'emmarca ara per l'article 3.3 CE com a “una política enfocada hacia la defensa y promoción de la lengua cooficial” (FJ 5).

6 Els mitjans de comunicació i el sector audiovisual

Després que una primerenca STC [10/1982](#) admetés una acció lingüística promocional en el marc dels consells autonòmics de la RTVE, les comunitats autònomes —molt majoritàriament— han impugnat normes estatals que, al seu entendre, no garantien una presència suficient ni un suport a l'ús de les llengües oficials pròpies en els mitjans audiovisuals o al cinema. En resoldre aquestes impugnacions, el TC ha tendit a avalar la capacitat de l'Estat central (per exemple, els articles 149.1.21 i 149.1.27 CE) per configurar el sistema de mitjans audiovisuals públics i privats, amb la corresponent incidència en l'àmbit lingüístic, que es tradueix en la pràctica en el manteniment d'una presència hegemònica del castellà en els mitjans d'àmbit estatal i la possibilitat de les comunitats autònomes —d'acord amb les condicions i limitacions tècniques fixades pels òrgans estatals— de regular i finançar la televisió i la ràdio dins del territori autonòmic respectiu (STC 235/2012).

En concret, i tret d'alguna excepció aïllada (per exemple, la STC 168/1993 assenyala uns límits a la intervenció estatal pel que fa a la ràdio), la jurisprudència ha ratificat la constitucionalitat de: a) una

⁴ Vegeu, dins d'aquest número, la crònica de Dret de la Unió Europea.

normativa estatal que no preveu vies de participació reals o efectives de les comunitats autònomes en la gestió de l'ens públic estatal RTVE (STC 26/1982); b) una regulació de la televisió privada que privilegia les concessions d'àmbit estatal i fixa límits a les emissions de cobertura territorial limitada (STC 127/1994, que reconeixia que “el alcance espacial de las emisiones condiciona lógicamente el contenido cultural y lingüístico de las programaciones y no es un extremo estrictamente técnico e inocuo [...], para la naturaleza y características de la difusión por televisión y que pueda por ello venir acantonado en la competencia exclusiva del Estado sobre radiodifusión”, alhora que salva el qüestionament lingüístic de la norma estatal en considerar que el terme “expresión originaria española” no exclou a priori les llengües distintes del castellà); c) la competència exclusiva estatal per a elaborar el Plan Técnico Nacional, que inclou, entre d'altres, la distribució dels múltiplex entre operadors privats i públics autonòmics (STC 168/1993, 127/1994); d) el disseny i l'aplicació per part de l'Estat d'una política de foment del cinema en “llengües espanyoles” — com a concepte indiferenciat, que no garanteix un suport específic per a les llengües no castellanes—, que es fonamenta en la dimensió econòmica del fenomen cinematogràfic ([106/1987](#), 16/1996, 15/1989); e) l'obligació dels operadors televisius de finançar obres audiovisuals europees, amb la reserva d'una quota també indiferenciada per a les produccions que tenen com a llengua original una de “llengües oficials a Espanya” (STC 35/2016, de 3 de març).⁵

En aquest àmbit, exclusivament, la STC 127/1994 s'havia fet ressò de l'apartat tercer de l'article 3 CE que, en connexió amb el principi de respecte del “pluralisme cultural i lingüístic de les nacionalitats i regions”, inserit en les normes reguladores de l'activitat dels mitjans de comunicació de l'Estat —dins les quals el dit principi estava mancat de garanties concretes—, porta a dir que “el respeto a esos mismos principios que el art. 3.3 de la Constitución reconoce como una riqueza del patrimonio cultural de España” operaria també per als mitjans de televisió privats.

D'altra banda, l'acció autonòmica de protecció i promoció de les llengües oficials pròpies en els mitjans televisius i radiofònics públics propis o de concessió autonòmica es vinculava amb el reconeixement de les competències autonòmiques de desenvolupament legislatiu i execució en matèria de mitjans de comunicació (STC 26/1982, 21/1998, 146/1993 i 127/1994).

La STC 31/2010 desactiva la possibilitat d'un avenç competencial en matèria de mitjans de comunicació dins l'article 146 EAC (en el FJ 89, que adverteix en contra d'una “expansión supraterritorial indebida de la competencia autonómica”). I la posterior STC [86/2017](#) avala les prescripcions lingüístiques de la Llei catalana sobre l'audiovisual, poc després que la STC [78/2017](#) hagués anul·lat, per raons competencials, alguns aspectes vertebradors del text legal. D'aquests darrers pronunciaments, destaca el valor de cànon de constitucionalitat atribuït a la Llei general de comunicació audiovisual 2010, com a “nuevo bloque normativo estatal”, juntament amb els articles 3.1 i 20.3 CE. La declaració de constitucionalitat dels preceptes lingüístics impugnats pren en consideració la realitat social en què es constata presència minoritària del català (i l'aranès) i l'adequació a fi de “garantizar el pluralismo lingüístico en el acceso al espectro radioeléctrico y un uso equilibrado de ambas lenguas”, si bé —sota l'influx de la STC 31/2010— es condiona a una interpretació d'acord amb un “principio de paridad entre ambas lenguas”, a “la [no] preterición del castellano”, a la condició de no “privar al castellano de la cualidad de lengua de uso normal por los prestadores de servicios de comunicación audiovisual públicos en Cataluña”, i a una nova condició moduladora introduïda pel TC que atén “al grado de conocimiento de las lenguas oficiales en núcleos de población específicos”.

Pel que fa al cinema, la STC [89/2017](#) ofereix un exemple clar de sentència manipulativa, en què la constitucionalitat dels preceptes de la Llei catalana del cinema que fixen quotes de distribució i exhibició de films en llengua catalana s'accepta, però amb la condició de substituir el percentatge establert pel legislador (cinquanta per cent) per un percentatge inferior (vint-i-cinc per cent). L'acumulació de paràmetres d'enjudiciament emprats per la Sentència comentada (la Llei 20/2010 d'unitat de mercat —llei ordinària estatal posterior a l'enjudiciada—, tractats internacionals, dades comparades de països europeus, etc..) no pot amagar un cert decisionisme a l'hora de fixar el límit màxim d'un 25% a les disposicions garantistes de la presència del català en el cinema. A més, com en altres resolucions del darrer període, el TC salva expressament la possibilitat que les instàncies estatals dictin una normativa específica en aquest àmbit (per

⁵ Vegeu també, sobre aquesta qüestió, la crònica del TS dins d'aquest mateix número de la *Revista*.

exemple, l'article 149.1.1 CE), tot posant de manifest els límits estrictes en què s'emmarca l'autonomia lingüística a l'hora de normalitzar el català.

Finalment, i com a darrer element de contrast amb la doctrina de la dècada dels noranta (STC 127/1994, citada), en la STC 89/2017 s'observa una connexió nova entre els apartats 2 i 3 de l'article 3 CE —si bé paral·lela a l'observada dins la STC 88/2017, referent al consum—, que sembla devaluar l'oficialitat de les llengües pròpies, en vincular la seva protecció constitucional amb la que reben altres llengües espanyoles mancades d'un estatus oficial. Literalment, el TC hi estableix que “el reconocimiento de la oficialidad de una lengua en España —haciendo ahora abstracción de la situación de las lenguas tradicionalmente existentes no reconocidas como oficiales— establece un vínculo indudable con los fines constitucionales de protección de la riqueza lingüística nacional y consiguiente deber de normalización lingüística por las comunidades interesadas. La propia Constitución se refiere a la necesidad de proteger y respetar las distintas modalidades lingüísticas en España como parte de nuestro patrimonio cultural (art. 3.3 CE)” (STC 89/2017).

7 La toponímia

La qüestió toponímica ha adquirit una rellevància constitucional en termes competencials, i no tant estrictament lingüístics, tot i que amb implicacions en aquest àmbit. Inicialment, en el tema relacionat de la cartografia, la STC 76/1984 ja avança la possibilitat que la legislació estatal pugui condicionar (FJ 2). Posteriorment, la STC [214/1989](#), i pel que fa a l'oficialitat dels topònims, el TC considera constitucional l'article de la llei bàsica estatal sobre règim local que condiona l'eficàcia dels canvis de denominacions dels municipis a la seva anotació en un registre estatal i subsegüent publicació en el BOE (FJ 10). L'òrgan constitucional ho considera un tràmit de mera publicitat, si bé del desenvolupament del precepte estatal se'n dedueixen uns veritables actes constitutius (Reial decret 382/1986), ja que el registre estatal comprovaria la inexistència d'altres denominacions similars a fi d'establir la perfecta individualitat de l'ajuntament en qüestió.

En la darrera etapa jurisprudencial assenyalada, escau fer referència a la STC [165/2013](#) (FJ 11), en què els recurrents al·legaven la presumpta vulneració de la competència autonòmica en matèria de topònims per la llei sobre funció pública de 2012, la qual modificava l'article 14 de la Llei de normalització lingüística de les Illes Balears (LNLIB) (la previsió de la forma oficial en català se substituïa per la possibilitat que els topònims puguin tenir com a forma oficial tant la catalana com la castellana conjuntament), en tant que restricció de la condició de llengua pròpia del català (art. 4 EAIB). La resposta del TC es fonamenta en la reinterpretació per la STC 31/2010 de la noció de “llengua pròpia”, segons la qual “el concepto de lengua preferente es el único vedado constitucionalmente” (STC 165/2013), i avala la reforma legal en la mesura que “tiende a equilibrar el papel del castellano en el ámbito oficial y administrativo”, tot admetent que suposa una modificació de l'orientació de la LNLIB. Com en la resta de la Sentència ressenyada, el paràmetre d'anàlisi resulta contradictori amb el sentit de la impugnació formulada, en concloure que “ni se afecta a la condición del catalán como lengua propia conforme se ha definido en la doctrina constitucional, ni se adopta ninguna medida que vaya en detrimento del uso normal del catalán como lengua de la Comunidad Autónoma ni, en definitiva, existe un menoscabo o postergación del catalán en la regulación que resulta de la reforma operada por la disposición final primera de la Ley 9/2012. En este sentido, no puede identificarse una postergación del catalán por el hecho de equipararse ambas lenguas como lenguas de uso normal en el ámbito administrativo y oficial, ni tampoco por la introducción de una alternativa bilingüe en los topónimos, manteniendo la forma oficial de los topónimos en lengua catalana” (STC 165/2013, FJ 11).

Altres resolucions del mateix període inclouen referències tangencials a la toponímia, com ara la STC 177/2016 —recurs contra la llei catalana que prohibeix les curses de toros—, que enquadra la toponímia entre els béns del patrimoni cultural immaterial (FJ 6); o també la STC [11/2018](#), que esmenta —tot i tractar-se d'un aspecte no impugnat—, la regulació per la llei del règim de l'occità/aranès de la toponímia tradicional única en aranès.

Conclusions

En la introducció d'aquesta crònica s'han distingit diverses etapes de la jurisprudència constitucional en la matèria lingüística. Durant les dues primeres etapes —que cobreixen els anys vuitanta i noranta—, el TC es mostra conscient del paper cabdal que té la qüestió lingüística en la integració política (i afectiva) dins la comunitat estatal. I especialment durant la dècada dels noranta, la doctrina constitucional contribueix a una certa racionalització del model lingüístic, en permetre equilibrar o contrapesar el manteniment del monolingüisme estatal —no qüestionat i àdhuc blindat en certs àmbits, com ara la justícia— amb la preservació d'espais propis per al desplegament de les polítiques lingüístiques de les comunitats autònomes. Tanmateix, la dependència dels canvis polítics en l'àmbit autonòmic, l'impacte negatiu de l'adhesió a la Unió Europea i una jurisprudència de vegades vacil·lant no permetia reconèixer unes garanties sòlides d'ús de les llengües pròpies.

En la tercera etapa, a partir de la STC 31/2010, augmenta l'intervencionisme del TC, que es disposa a marcar uns límits, sovint preventius, a l'acció lingüística autonòmica, mitjançant l'ús abundant de pronunciaments interpretatius. És un pressupòsit d'aquesta interpretació la devaluació de la protecció lingüística estatutària —i, per consegüent, de l'autonomia lingüística que defineix—, amb la consegüent major disponibilitat del règim lingüístic per part de les institucions de l'Estat central. Així, a l'empara de la doctrina relativa al deure de coneixement del castellà i a la igualtat inexcusable de les dues llengües oficials, la jurisprudència subsegüent a la STC 31/2010 debilita la configuració i l'eficàcia dels drets lingüístics relatius a les llengües oficials pròpies, en subjectar les disposicions autonòmiques que les protegeixen a nombroses cauteles i restriccions interpretatives, en contrast amb l'absència de límits jurisprudencials expressos aplicables al castellà.

D'aquesta manera, i vista des de la perspectiva actual, cal concloure que la jurisprudència constitucional ha contribuït a reforçar la garantia constitucional única de la llengua castellana, per exemple l'article 3.1 CE, alhora que ha afeblit de forma progressiva de les garanties internacionals, constitucionals i estatutàries relatives a les altres “llengües espanyoles” oficials (art. 3.2 CE) o bé protegides d'altra forma pels estatuts respectius.⁶

---

⁶ Respecte d'aquestes darreres, tot emprant uns termes aliens a la doctrina jurisprudencial ressenyada, es pot concloure, doncs, la manca d'una idea o principi de seguretat lingüística, davant l'evidència que es tracta de llengües més febles i necessitades de mesures de protecció i suport que no pas la llengua castellana.